

A VERS KÜSZÖBÉN

Kontra Ferenc: *Fehér tükrök*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1986

Kontra Ferenc verskötete nem első kötet. Ha az lenne, minden biztonnyal nyitottabb szívvel olvashatnánk, keresve a már értékelhető költői megvalósulásokat, jelezve a felsejlő lehetőségeket, és sokkal kisebb hiányérzettel írhatnánk le: tehetséges fiatal költő, akinél azonban még minden eldöntetlen.

Mást most sem írhatunk, ám ez az *eldöntetlenség* mint végső olvasói élmény, hiányérzeteink foglatatává lesz.

Nehéz felelni a kérdésre: milyen verset ír Kontra Ferenc? Valamivel egyszerűbb a válasz, ha így tesszük fel a kérdést: hogyan írja a verset? Szabadon — felelhetjük rá azonnal. Szándékosan nem feleltem az első kérdésre: a „szabad verset” válasz ui. nem egyszerűen túl tág lenne ahhoz, hogy értelmezésül használhassuk, hanem pontatlan is, ha hisszük, hogy a szabad vers sem szabad, meg kell hogy legyenek az alkotó egyéni látása, formateremtő ereje, nyelvhasználatának sajátossága által létrehozott belső kötöttségei. Kontra Ferenc azonban még *innen* van a szabad versen. Kötetlenül, az ő szavával, „lét-üres” térben hullanak alá szavai, szóképei, versmondatai, s állnak össze sikerültebb vagy kevésbé sikerült montázsra. Meggyőződésem, hogy ezt ő is tudja. Kötete első versének első soraiban állítja szembe a „szóhalmazok divatját” a „valódi közléssel”. Nem költő az, aki nem a „valódi közlésre” törekszik, de a „valódi közlés”, úgy látszik, nehezebben megvalósítható, elérhető, mint gondolnánk.

Századvégi költészetünk — s a költészetelmélet sem — aligha kínál fel általános szabályokat, ami megkönnyíthetné a költő dolgát. Minden út jönak bizonyul, de az utat — az egyéni látás, az egyéni nyelvhasználat csöppet sem magától értetődő, természetszerűen adott lehetőségét — a költőnek magának kell kiépítenie. Kontra Ferenc verseiből ezt hiányolom: az egyéni látás, az egyéni nyelvhasználat homogenitását, átütő erejét. Durván hathat a megfogalmazás: Kontra Ferenc nem verset ír, hanem életpasztalatait, a lét milyenségéről alkotott gondolatait tördeli versbe; gondolatvilága töredékeit montácsolja egybe: egy dezilluzionált s ugyanakkor illúziókra (mi több: romantikára!) éhes fiatal ember kialakulatlan gondolatvilágát tükrözve, melyben — hogy a szélsőséges pólusokat említsem — „Orwell rekedt hangja” és a sejtelmes „pincemélyi gyertyafény” romantikája egyként hangsúlyt kap, s épp ezért egyformán szervesen, izoláltan jelenik meg. Gondolatmontázsainak elemei nem mutatnak túl önmagukon, s nem is erősítik egymást, nem fejlődnek egy egységes létvízió elemeivé. Nem a gondolkodás egyéni *útját* mutatják fel, hanem egyedül a gondolat-töredékek regisztrálásának a szándékát, s a problémátlan hitet, hogy e gondolat-

töredékek szükségszerűen kiegészítik egymást: allegorikus hálónak szövődnek. Mélyértelműnek szánt sorok jutnak így el a nagyotmondás látszatának s olykor a közhelynek a küszöbéig: „üresen maradt a templom / az urnákban kiszáradt a győzelem / lemeszelték az ige utolsó mondatát”.

Kontra szívesen használ ún. „erős” szavakat, ellentétzéssel él, nyilván, hogy élesebb kontúrokhoz jusson. Ő — s ez feltétlenül erénye — valóban *közölni* akar, ám az eredmény, sajnálatos módon és törvényszerűen, nem lehet több, mint hogy a verbalizmusok szivárványjátékában egy-egy részlet erejéig *szuggesztív* is tud lenni. Szinte nincs verse, amelyben ne találhatnánk ilyen részletekre. A nagyotmondás azonban előbb-utóbb, de végül *biztosan* ellene fordul. Klasszikus példa lehet erre az *Atvezetés az irodalomba* c. vers, melynek rövidsége megengedi, hogy egészében ideírjam: „huszonnégyet ütött az óra / szétgurultak a percek / szárnyas hangyák jöttek elő a padlórésekből / vak lány játszott a piros hegedűn / halpikkelyek csillantak a konyhaasztalon / nem hiszek többé azoknak / akik a három igeidő közül / csak az egyikre esküsznek”. Az első öt állításból felépült montázs szuggesztivitását elkerülhetetlenül függeszti fel az utolsó három sor bombasztikus „gondolati” kinyilatkoztatása. Kontra lépten-nyomon összetéveszti a gondolkodást a hatáskeltéssel, lépten-nyomon összekeveri a kettőt, s ezért nem lehet igazán komolyan venni „valódi közléseit” sem. Nem érzi igazán a nyelvet, a nyelv teherbíró erejét; annak ellenére mondom ezt, hogy versei, még inkább prózaversei rendre azt mutatják, hogy van *érzéke* egy-egy kép megformálásához, az ő kifejezésével, „a szavak varázserejéhez”. Mert Kontra helyenként nemcsak szuggesztív tud lenni, hanem *szépen* is tud szólni. Példázhatják ezt a *Száz szó Kosztolányihoz*, *A szél* c. prózaversei. A nagy szavak árnyékában hiteles megfigyeléseit tudja nyújtani egy-egy részletről.

Vagy épp arról lenne szó, hogy túlságosan is hisz „a szavak varázseréjében”? A szavak telítettségében, *szimbolikus*, közvetítő erejében? S épp ezért nincs lehetősége, hogy a felöltött szavak között válogasson, s csak azokat vállalja, amelyek nem önmaguktól beszédesek, de amelyek az ő látását szolgálhatják? Vagy mégis inkább a *látással* lenne első-sorban baj? A látás ötletszerű szertelenségével, a szelektálni, elmélyülni nem tudással? Önfelismerés helyett a pózolás?

Nem elriasztani akarom őt, hanem elgondolkodtatni a kézenfekvő tény felemlítésével: a plakát figyelemfelhívó, harsány színei megállíthatnak bennünket; a költői gondolkodás azonban nem éri, nem érheti be ennyivel.

DANYI Magdolna